

KIVONAT

Veszprém Megyei Jogú Város Települési Értéktár Bizottságának
2014. szeptember 17-én megtartott üléséről készült jegyzőkönyvéből:

Veszprém Megyei Jogú Város Települési Értéktár Bizottságának
16/2014. (IX.17.) határozata
a „Cholnoky Jenő munkássága és szellemi hagyatéka” mint kulturális örökség
Veszprém Megyei Jogú Város Települési Értéktárába történő felvételéről

Veszprém Megyei Jogú Város Települési Értéktár Bizottsága megtárgyalta a „Cholnoky Jenő munkássága és szellemi hagyatéka” mint kulturális örökség című felterjesztést és az alábbi döntést hozta:

1. Veszprém Megyei Jogú Város Települési Értéktár Bizottsága egyetért azzal, hogy a „Cholnoky Jenő munkássága és szellemi hagyatéka” mint kulturális örökség a veszprémi Települési Értéktárba felvételre kerüljön.
2. A Bizottság felkéri a Bizottság elnökét, hogy a döntés közzétételéről, valamint a felterjesztő értesítéséről gondoskodjék.

Határidő: 2014. szeptember 30.

Felcéló: Brányi Mária alpolgármester, Bizottsági elnök

Végrehajtásért felelős köztisztviselő:

Perlaki Claudia kulturális csoportvezető, Bizottsági titkár

Brányi Mária
Brányi Mária s.k.
elnök

A kivonat hiteles.
Veszprém, 2014. szeptember 17.

.....
Sótoryi Mónika
jegyzőkönyvvezető

K I V O N A T

Veszprém Megyei Jogú Város Települési Értéktár Bizottságának
2014. szeptember 17-én megtartott üléséről készült jegyzőkönyvből:

Veszprém Megyei Jogú Város Települési Értéktár Bizottságának
17/2014. (IX.17.) határozata
a „Cholnoky Jenő munkássága és szellemi hagyatéka” mint kulturális örökség
Veszprém Megyei Értéktárba történő felterjesztéséről

Veszprém Megyei Jogú Város Települési Értéktár Bizottsága megtárgyalta a „Cholnoky Jenő munkássága és szellemi hagyatéka” mint kulturális örökség című felterjesztését és az alábbi döntést hozta:

1. Veszprém Megyei Jogú Város Települési Értéktár Bizottsága 16/2014. (IX.17.) határozatával a „Cholnoky Jenő munkássága és szellemi hagyatéka” mint kulturális örökséget felvette a veszprémi Települési Értéktárba.
2. A Települési Értéktár Bizottság javasolja a „Cholnoky Jenő munkássága és szellemi hagyatéka” mint kulturális örökség Veszprém Megyei Értéktárba történő felvételét, egyúttal az érték jelentőségére való tekintettel javasolja, hogy a Megyei Értéktár Bizottság vizsgálja meg a Magyar Értéktárba történő felterjesztés lehetőségét is.
3. A Bizottság felkéri a Bizottság elnökét, hogy a Veszprém Megyei Értéktárba történő felvételre a felterjesztés előkészítéséről és megküldéséről, valamint a döntés közzétételéről és a felterjesztő értesítéséről gondoskodjék.

Határidő: 2014. október 3.

Felelős: Brányi Mária alpolgármester, Bizottsági elnök

Végrehajtásért felelős köztisztviselő:

Perlaki Claudia kulturális csoportvezető, Bizottsági titkár

Brányi Mária
Brányi Mária s.k.
élnök

A kivonat hiteles.

Veszprém, 2014. szeptember 17.

.....
Sótonyi Mónika
jegyzőkönyvvezető

Rybár Olivér: „Cholnoky Jenő munkássága és szellemi hagyatéka”, mint kulturális örökség¹

„Nincs még egy város hazánkban, amelynek olyan különös, festőies, kényelmetlen, de szép fekvése volna, mint az én kis szülővárosomnak, Veszprémnek. Talán, ha valami egyhangú fekvésű alföldi városban jöttem volna a világra, és ott végeztem volna iskoláimat, akkor nem fejlődött volna ki lelkemben az a határtalan lelkesedés, amit a földrajzi kérdések iránt éreztem már kisgyermekkorom óta. Mert Veszprémben van hegy és völgy, van sziklafal, erős patak, nagy kiterjedésű fennsík-szerű terület, s látni a Bakony erdős bérceit. Közel van a Balaton is, egy órányi sétával eljuthatunk olyan magaslatra, ahonnan már látni a tó ragyogó felszínét. A változatosság tehát igen nagy, a földfelszín formáinak egész muzeális gyűjteménye látható a város körül.” (CHOLNOKY J. 1945)

Cholnoky Jenő a földrajztudomány egyik legkiválóbb alakja. Veszprémben nevét viseli lakótelep, iskola, kilátó, de mégis sokak számára ismeretlen a tudós életműve. Jelentőset alkotott a geomorfológia (felszínalaktan), hidrográfia (vízتان), és meteorológia terén. Számos népszerűsítő könyve a mai napig keresett, ugyanis elragadó stílusban tudott mesélni a természet szépségeiről. Részt vett a Balaton tudományos tanulmányozásában is. Nem csak kiváló író, hanem megnyerő és lenyűgöző stílusú előadó, és művész is volt egyben. Szeretett festegetni az arácsi nyaralójuk kertjében, számos képe a Magyar Földrajzi Múzeumban megtekinthető.

Sokoldalú tudományos munkássága során vizsgálta a hegységek szerkezetét, a felszíni formák keletkezését, a tavak vízállásának változásait, a karsztjelenségeket. Eredményesen foglalkozott emberföldrajzzal, az öntözés jelentőségével az emberi kultúra fejlődése szempontjából. Jelentősek morfológiai eredményei, a folyók szakaszjellegéről, a futóhomok mozgástörvényeiről, az európai monszunjelenségről szóló tanulmányai.

Színesen, közérthetően beszélt tudományos kérdésekről ismeretterjesztő előadásain. Népszerű tudományos műveivel nagy tömegek érdeklődését keltette fel a földrajz és a természettudományok iránt. Több évtizedes munkásságával egyik legnagyobb földrajztudósunkként, s természettudományos ismeretterjesztőként tarthatjuk számon. A századforduló után a rokon szálakon kívül elsősorban a szellemi kötődés, a tudományos kutatásai, társadalmi megbízatásai kapcsolják szülővárosához, Veszprémhez.

1870. július 23-án született Veszprémben. Szülőházán a Magyar Földrajzi Társaság 1976-ban állított emléktáblája őrzi a nagy tudós veszprémi illetőségét. Cholnoky Jenő apja Cholnoky László ügyvéd, anyja Zombath Krisztina. Nyolc gyermekük közül öt érte meg a felnőttkort. Közülük három kimagasló tehetség: Viktort és Lászlót az irodalomtörténet, Jenőt a földrajztudomány tartja számon.

1888-ban érettségizett a piarista gimnáziumban. Veszprémben végezte az elemi iskolát és a piarista gimnáziumot is (egy évet Pápán volt magántanuló). A földrajz iránti érdeklődés felkeltésében meghatározónak bizonyultak azok az első kirándulások, melyeket Veszprém környékén, az arácsi Séd-patak völgyében, valamint a Balaton-felvidéken tett.

1892-ben a budapesti Műegyetem vízépítő szakán mérnökdoktori oklevelet szerzett, majd Klimm Mihály professzor asszisztenseként a Vízépítéstani Tanszéken dolgozott.

1894-ben Lóczy Lajos meghívta őt maga mellé tanársegédnek a Pázmány Péter Tudományegyetem Földrajz tanszékére. Részt vett a Balaton kutatásában.

1896 és 1898 között Lóczy Lajos ajánlására szerény ösztöndíjjal Kínába ment tanulmányútra. Kutatásokat végzett a Kínai-alföld nagy folyóinak deltavidékén, felderítette a Sárga-folyó és a Jangce mederváltozásainak okait, körülményeit. Felfedezett egy eddig ismeretlen lávaplátót is. Erről a nagy kelet-ázsiai tanulmányútról írta „A sárkányok országából” című nagysikerű ismeretterjesztő könyvét.

1902-ban földrajzból doktorált és adjunktussá léptették elő. **1903**-ban leíró földrajzból magántanári képesítést szerzett és a tudományegyetem tanára lett. **1904**-től a Földrajzi Közlemények szerkesztője.

1905-ben életének egyik fordulópontja volt, amikor meghívást kapott a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Földrajz tanszékére, ahol tanszékvezetői teendőkkel bízták meg. A Kolozsváron töltött 15 év alatt nemzetközi színvonalra emelte az itt folyó felsőfokú földrajzoktatást.

1910-ben utazást tett a Spitzbergákra.

1912-ben a New York-i földrajzi társaság jubileumára rendezett kongresszus alkalmával Teleki Pállal együtt részt vett az észak-amerikai kontinenst átszelő tanulmányúton.

1915-ben a Magyar Földrajzi Társaság elnökévé választották, majd a Magyar Turista Egyesület és a Magyar Barlangkutató Társaság vezetőjévé lett. Később az Alföldi és a Balatoni Bizottság, valamint a Természetvédelmi Tanács elnöke lett.

1921-től 1940-ig a Budapesti Tudományegyetemen egyetemes földrajzot tanított.

1940-ben, 70 évesen vonult nyugállományba.

1950. június 5-én, 80 éves korában bekövetkezett haláláig szakadatlanul dolgozott. Sírja a Fiumei úti temetőben található.

Több mint, 45 önálló könyve, 470 megjelent írása tanúskodik a termékeny tudós életművéről.

Cholnoky ízig-vérig veszprémi volt, nem csak itt született és végezte iskoláit (RYBÁR O. 2011a), de később is visszatért szülőföldjére, ahol számos előadást tar-

tott és turistacsoportokat vezetett. Műveiben és tanulmányaiban rendszeresen visszautal szülővárosára. Magánélete nem volt zavartalan, két feleségét, testvéreit is elveszítette, de viszontagságai ellenére nagy mennyiségű tudást hagyott az utókor számára.

Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A Cholnoky-család és annak veszprémi ága

A Cholnoky-család – egy feltételezés szerint – román származású egyik tagja IV. Béla királytól adományként kapta a Hunyad várától délre fekvő Csincsis, magyarul Csolnakos, községet az 1241–42 évi tatárjáráskor tett szolgálataiért, ahol várat építtetett. Ettől kezdve a család a község magyar neve után a Csolnakosi/Csolnokosi nevet használta. A család Péter nevű tagjának fia Jarosláv (Jariszló) feleségül vette az 1419-ben özvegyen maradt Morzsinai Erzsébetet, akitől négy fia született: Dan, Vajk, Péter és János (CHOLNOKY J. 1945).

Hunyadi János kormányzó féltestvéreit, a Cholnokokat, különös kiváltságokkal ruházta fel. A falut mentesítette az országos adó alól, a pereket a földesúr alá rendelte, fellebbezés esetén nem a vármegye, hanem a királyi tábla volt illetékes. Sőt a felsőbb rendeletek is csak akkor voltak érvényesek a faluban, ha azokra a család legidősebb tagjának pecsétje került. Ezek az privilégiumok a XVIII. században is érvényben voltak. Az 1838. évi diéta (országgyűlés) alkalmával Hunyad vármegye, a Cholnoky-család nevében, kérte e privilégiumok érvényben tartását.

A Cholnoky-család, az előjogok mellett, nemesi címet és címert kapott. Ennek pajzsán alul arany levelekből font korona van. Ezen egy fekete holló áll, nyakát nyílvessző döfi át. Csőrében rubinköves arany gyűrűt tart. A háttér kék. A pajzs feletti sisakdísz azonos. A takarók kékes-zöldek. A címer erős rokonságot mutat a Hunyadi család „hollós” címerével. A család 1464-ben a Csolnakos község melletti Doboka és Ohába helységeket is adományul kapta Mátyás királytól. A király 1486-ban Kőszeg vára kapitányává nevezte ki Csolnakosi Albertet és az Esztergom vármegyében lévő Csolnok helységben birtokot adományozott neki. Csolnakosi Albert 1483-ban vette fel a csolnakosi Cholnoky nevet. A család másik ága Bocskai Istvánnal együtt jött Erdélyből Magyarországra. Közülük Cholnoky István II. Ferdinánd (1578–1637) hűségére tért, ezért a királytól új címeres nemeslevelet kapott 1625. január 31-én Bécsben. Ennek pajzsában hármasként zöld halmon növekvő fehér liliom látható. A sisakdísz arany kettősfarkú oroszlán van. A takarók kék arany és vörös-ezüst színűek. Később a család az egész országban szétszóródott, Fejér, Pest, Tolna, Veszprém, Zemplén és Szatmár megyékben, a XX. században pedig külföldön is (HOGYA GY. 1990).

A család Veszprémbe az 1830-as évek végén került, és majd 100 éven át volt

része Veszprém történetének (RYBÁR O. 2011b). A család első tagja, ki ide került Tsolnaki Antal (1781–1857) volt, aki már Veszprémben hunyt el. Fia id. Csolnoky Ferenc (1808–1876) orvos volt, ő még Kecskeméten született és települt le később a városban. Id. Csolnoky Ferenc Pesten kezdte orvosi pályafutását, ahol többek közt részt vett az 1838-s nagy pesti árvíz sebesültjeinek ápolásában. „*Nagyapám is orvos volt a kórháznak 200 frt. évi tiszteletdíj ellenében. Csak 1894-ben rendezték a dolgot s igazgató főorvossá nagybátyámat ifj. Cholnoky Ferencet neveztek ki. Az ő igazgatósága alatt hatalmasan kifejlődött a kórház, egész modern berendezésekkel gazdagodott, s ma a vidéki kórházak közt mintaszerű*” (CHOLNOKY J. 1938).

Ifj. Csolnoky Ferenc (1853–1941) elemi és középiskolát Veszprémben végezte, Pápán érettségizett. 1872-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem orvostudományi karán orvostudori diplomát szerzett. A fővárosban kezdte a munkát, 1878-ban visszajött Veszprémbe. Először a megyei börtön, majd Veszprém város tiszteletbeli orvosává és 1881-ben a városi kórház másodorvosává nevezték ki. Neve közel fél évszázadon át összekapcsolódott Veszprém város egészségügyi kérdésekben hozott intézkedéseivel. 1894-től a városi kórház sebész főorvosa. Sokat tett annak érdekében, hogy a kórház menedékház jellege megszűnjön és az öreg, elfekvő betegek számára szegényház épüljön. A szegényház, a Pápai út elején, 45 férőhellyel 1890. január 1-jén nyílt meg, és 1950-ig működött. A kórházigazgatói teendőket 1899. február 23-tól 1926-ig látta el. Ő volt az első orvos igazgató. Az intézményt a városi víz- és csatornahálózatra köttette. Az ágyak számát 1906-ban már 142-re emelte, 1904-ben a sebészet számára 30 ágyas pavilont építtetett. 1916-ban királyi tanácsosi, 1925-ben pedig egészségügyi főtanácsosi rangot kapott. Síremléke a veszprémi Vámosi úti temetőben van. Tábla őrzi emlékét a Megyei Kórház B épületének és a Toborzó u. 11. sz. háznak – ahol élt és dolgozott – falán (HOGYA GY. 1990).

Csolnoky László – Jenő édesapja – még Budapesten született, a további 3 testvére pedig már Veszprémben. Csolnoky László Pesten végezte jogi tanulmányait. Barátja volt Vas Gereben, az író. Ő fordította le először magyarra Alexander Dumas: Gróf Monte Christo című regényét az 1860-as években Sió álnéven. 1868-ban megházasodott, utána nem foglalkozott szépirodalommal, viszont nagyon szerette és gazdag könyvtára volt otthon. Magyar, német, francia nyelvű kötetekkel teli könyvtára volt. „*Nagyon szerette a szépen illusztrált folyóiratokat, ezért járatta a német Gertenlaube, Über Land und Meer, a francia Illustration, s a magyar Vasárnapi Újságot stb. folyóiratokat. Nagyon szerette az élclapokat is, még a Fliegende Blätter is állandóan járt.*” (CHOLNOKY J. 1945). Csolnoky László jogászként dolgozott a városban, többek között ellátta a Herendi Porcelángyár jogi képviselését is. Felesége Zombath Krisztina volt, 8 gyermekük született, akik közül 3 vált híressé.

A Cholnoky testvérekről is röviden néhány szóban meg kell emlékezni. Cholnoky Viktor (Veszprém, 1868. december 23. – Budapest, 1912. június 5.)

magyar író, újságíró, műfordító. Középiskolai tanulmányait Veszprémben és Pápán végezte el. Jogot tanult Győrött és Budapesten, de tanulmányait nem fejezte be, mert újságíró lett 1894-ben szülővárosában. Ezután a Balatoni Hírlapot szerkesztette, majd 1901-től a Pesti Napló segédszerkesztője. Írói tekintélyét A Hét című lapban közölt novelláival alapozta meg. A Hétnek pár évig szerkesztője is volt. Írásait különös figurák népesítik be és groteszk helyzetek tarkítják, amelyekkel a kiábrándult, utat nem találó modern polgár lelkivilágát ábrázolja. A legnagyobb magyar stílusművészek közé tartozik. Első kötete (Füstkarikák, 1899) Mark Twain fordításait és novelláit tartalmazta. Novellái a világ távoli részeire vezetnek, hatalmas művelődéstörténeti anyagot mozgatnak meg. Egzotikus tájai, mesebeli alakjai a mindennapokból, a szorongató valóságból elvágyódást fejezik ki.

A Cholnoky család Veszprémben a Toborzó utca 9 szám ház udvarán. Hátul állnak, balról: Cholnoky Jenő, Cholnoky István, Zelovich Kornél. Ülnek, balról: Berky Károly, ifj. Csolnoky Ferencné, ölében ül leánya: Cholnoky Mária, id. Cholnoky Lászlóné (Jenő édesanyja), ölében ül: Zelovich László, Zelovich Kornélné született Cholnoky Erzsébet, és ifj. Csolnoky Ferenc orvos (1899). (forrás: Cholnoky Tamás)

Cholnoky László (Veszprém, 1879. július 11. – Budapest, 1929. április 21.) író. A veszprémi piarista gimnáziumban érettségizett, utána Budapesten beiratkozott a Kereskedelmi Akadémiára, de tanulmányait hamar abbahagyta, rövid ideig titkár volt a MÁV-nál, majd huszonhét éves korától csak az írásból élt. Eleinte újságíróskodott is, de a 20-as években már csak szépirodalommal foglalkozott. Írásait a

Magyar Génius, a Vasárnapi Újság, a Nyugat és számos napilap közölte. Sokat éjszakázott, az alkohol rabja, majd hajléktalan lett. Hajnóczy mellett az egyike azon magyar íróknak, aki szinte orvosi precizitással, de szépirodalmi szinten tudta ábrázolni az alkoholfüggőség mindennapi poklát. Magányos volt, nem járt olyan helyekre, ahol író társaival találkozhatott volna. Írásaiban sokszor előfordul az öngyilkosság, amely szinte előrevetíti sorsát. Az Újpesti vasúti hídról (vagy egyes források szerint a Margit hídról) a Dunába vetette magát. Néhány műve franciául és olaszul is megjelent.

Cholnoky Dezső és Cholnoky Móric fiatal gyermekként hunytak el. András ifjú felnőttként, Erzsébet az egyetlen lánytestvér a forradalom alatt hunyt el. Cholnoky Ferenc Pécssett lett nőgyógyász orvos.

Cholnoky Jenő tudományos munkássága és eredményei

Cholnoky Jenő számos témával foglalkozott 60 éves tudományos pályafutása során. A teljesség igénye nélkül bemutatom a főbb tudományos eredményeit. A Balaton tanulmányozása során feltárta a tó szintingadozásainak kettős okát a szélirány és a légnyomás váltakozásában, a tó turzásrendszerét és annak kialakulási módját vizsgálta. Felderítette a berkek lagúna jellegét és a tó fenéklerakódásainak helyi különbözőségeit is.

Egyik legkedvesebb kutatási témája a folyóvízi geomorfológia volt, melyben nagy segítségére voltak korábbi mérnöki tanulmányai, és az ott elsajátított matematikai szemlélet. Meghatározta a folyók munkaképességének tényezőit (vízmenetesség, sebesség, árvizek gyakorisága). A általa kidolgozott szakasz-jellegben párhuzamosította az alsó-lineáris, középső-laterális, alsó-akkumulációs jellegeket és tevékenységeket. Leírta a különböző völgy- és vízválasztó típusokat, a különböző lejtőtípusokat matematikai pontossággal határozta meg. A lejtők kapcsán foglalkozott a lejtős tömegmozgásokkal is, az Erdélyben használatos suvadás kifejezést ő ültette át a földtudomány szókincsébe. Meghatározta az egyes hazai völgyszakaszok völgytípusait és azok fejlődési menetét. Ezen kívül a folyóteraszok kialakulása is fontos szerephez jutott kutatásaiban (SZÉKELY A. 1996).

Másik kedvelt témája a szél és annak felszínalakító tevékenysége volt. Mandzsúriában figyelte meg a defláció építő-, és pusztító hatását, melyet később az Alföld-kutatás kapcsán is felelevenített. Meghatározta és jellemezte a szél keltette formatípusokat (szélbarázdák, maradékgerincek, garmadák, barkánok, dűnék) az elnevezései a mai napig használatosak. Elkülönítette ezeket a külön löszön megjelenő – szakadékok, kutak, dolinák – formáitól. Kitűnően elemezte a futóhomok mozgásának törvényszerűségeit is.

Nevezetes eredményeket ért el a karsztos és barlangtani kutatások során is.

Megállapította a karsztosodás okát, menetét, a karsztformák (dolinák és víznyelők) különbségeit, a poljék típusait, a cseppkövek és travertinok keletkezését, a barlangok kialakulásának helyi okait és a kialakult barlangok jellemző típusait. A hazai karszt szakirodalomban a karsztról részletes átfogó képet adott. Munkásságának lényege, hogy az általa ismert irodalmi ismereteket, és egyéb információit átalakította saját tapasztalataival kiegészítve, rendszerré formálta. Írásaiból az átlagemberre ismeretei nagymértékben bővültek, sok ember figyelmét és érdeklődését keltette fel a karszt iránt. A későbbi karsztkutató generációk Cholnoky Jenő munkái után kaptak kedvet a karszt tudományos tanulmányozására. Sokat tett a barlangok turista szempontú népszerűsítéséért. Minden fórumon kiállt a karsztos természeti formák védelméért. Cholnoky munkásságának köszönhetően számos budai barlang menekült meg az örök pusztulástól (BALÁZS D. 1982, RYBÁR O. 2011c).

Cholnoky Jenő: Veszprém c. könyvének címlapja (forrás: szerző felvétele)

A felszínfejlődést komplex módon is próbálta értelmezni, mint a Davis-i geomorfológiai iskola követője, ciklusok szerint határozta meg a felszín fejlődését. Juvenilis, maturus, és szenilis korú térszíneket különített el. Nem csak a geomorfológiában alkotott maradandót, a légkörten és klimatológia is kutatása tárgyát képezte. Foglalkozott a különböző légáramlatok keletkezésével, meghatározta az európai monszon kialakulásának körülményeit és éghajlati hatásait is. A hegy-völgyi szelek és a helyi szelek is érdeklődése központjába kerültek. Az éghajlati és magassági övek különbözőségének okát, az azokat létrehozó eltérő csapadékviszonyokkal magyarázta. És hozzárendelte az így kialakuló talajtípusokat is. Mai értelemben véve a klimatikus geomorfológiát alapozta meg (PÉCZELY GY. 1970, RYBÁR O. 2011d).

A Magyar Földrajzi Társaság elnöke volt 1914–1945 között, majd tiszteletbeli elnöke 1949-ig. Cholnoky idején a társaság a legsikeresebb idejét élte, a taglétszám folyamatosan növekedett 1000 főről közel 8000 főre növekedett egy évtized alatt a tagság száma. Nem csak szakelőadásokat szerveztek, hanem tudományp-

szerűsítő előadásokat, Cholnoky maga is tartott az Uránia mozi előadó termében a nagyközönség számára vetített diaképes előadásokat (a diákat Cholnoky maga színezte!). A tudós 1904–13 között a Földrajzi Közlemények szerkesztője is volt, 1900–1905 között titkára volt a Földtani Társulatnak is. Ezen kívül a Meteorológiai Társaságnak alapító tagja, majd 1922-től állandó tagja lett. 1939–43 között a társaság elnöki posztját is ellátta. Szintén párhuzamosan 1920-tól egészen 1944-ig a Magyar Barlangkutató Társulatnak is elnöke volt. Fáradhatatlan munkabírással rendelkezett, szinte reggeltől estig mindennap a földrajznak szentelte életét. Elnöki funkciót töltött be még a Magyar Turista Egyesületnél, a Turáni Társaságnál, a Honvéd Térképészeti Intézet névmagyarosító bizottságánál, a Természetvédelmi Tanácsnál. Számos más egyesület és társaság alelnöke, tagja volt, ezeknek felsorolásától most eltekintek (SZÉKELY A. 1996, SOMOGYI S. 2000).

Olyan tudós generációt nevelt fel, mint Bulla Béla, Mendöl Tibor, Kádár László, Kéz Andor és még számos más kutató. Élete példa lehet nem csak a tudományos pályát választóknak, de embersége, hazaszeretete és a munka iránti alázata minden embernek mintául szolgálhat (RYBÁR O. 2011a). Cholnoky olyan szilárd alapokat rakott le a magyar geográfiában melyek a halála óta eltelt évtizedek távlatából visszatekintve is maradandó értékeknek bizonyultak (KUBASSEK J. 1998).

Cholnoky Jenő veszprémi gyermek és diák évei

Cholnoky Jenő 1870. július 23-án született Veszprémben a Kossuth utca 7. szám alatt álló házban. *„Az utca jobb oldalán lefelé menet van a régi, úgy nevezett 'Ménküfogósház'. Azért nevezik így, mert amikor építették, ez volt a legmodernebb, legnagyobb ház a városban s mivel nagyon kiemelkedett a környezetéből, építése után, az 1860-as évek végén, mindjárt villámhárítókat szereltek rá, ezek ma is megvannak. Az emeleti lakásban lakott Apám, mint fiatal házaspár és itt született Viktor bátyám az író, 1868. december 23-án, meg én, 1870. július 23-án.”* (CHOLNOKY J. 1938). Pár hetes korában a család feljebb költözött az ún. Trippauer-házba, Steinbeck lisztkereskedő boltja fölé, az első emeletre. *„Ennek a háznak csúnya nagy piszkos udvarára nem nagyon emlékszem, mert nem volt szabad ott játszani, nagyon szennyes népség lakott ott földszintes épületekben.”* – emlékszik rá vissza a tudós (CHOLNOKY J. 1945). Kisgyermek korában innen is elköltöztek a Jókai utcába. *„A Jókai utca nyugati oldalán, körülbelül szemben a vár nyugati oldalán emelkedő törvényszéki épülettel állt az ún. Simoga ház. Mint egészen fiatal gyermek egy ideig ebben a házban laktunk, udvarán sziklás lejtő volt [...] ezen a lejtőn ismerem meg először a sziklákat, ismertem meg minden kis odúját, üregét...”* (CHOLNOKY J. 1945). Később megvették azt a nagy házat, mely tanulmányai során otthon volt, ahonnan 1888-ban végleg elköltözött szülővárosából. *„Apám megvette a*

Virág Utca 102. számú házat, s ebben laktunk egész Apám tönkremeneteléig, tehát 1900-ig. A ház eredetileg Kupricz István, Endrődy Sándor költő atyjának tulajdona volt.” (CHOLNOKY J. 1945). „*Családi házunk kényelmes, nyolc szobás, nagy ház volt, kis udvarán óriási papiruszfa (Catalpa bignonioides) állt, sokat mászkáltunk rajta. Könnyű volt a Horgos utca felőli ablakokon is kiugrálni, ha éppen a leketanulás gyönyörei előtt akartunk kissé megszökni, 'levegőzni'. Rendesen a Séd-völgyébe indultam, hogy a sziklákon mászkáljak.*” (CHOLNOKY J. 1945).

Elemi iskoláit is a városban kezdte 1876-ban. A Tűztorony mellett található egykori városi tűzország és tűzoltó laktanya épületében is tanult. „*Az épület első emeletén gyermekkoromban kezdetleges elemi iskola volt, egy darabig én is odajártam, a III. osztályba. Nem kellemes emlékek fűznek hozzá, mert csúnya, goromba tanítónk volt. Annál jobban szerettük hitoktatónkat, a kövér ferencesrendi szerzetest, az egész város kedvencét. Derült humorát, világos fejű, emberismerő véleményét mindenki nagyra becsülte. Meszes Polikárpnak hívták s mi gyerekek rajongásig szerettük.*” (CHOLNOKY J. 1945). Még idős korában is rossz emlékeket őrzött Cser József tanítóról, ennek több helyen hangot is adott. „*Már gyermekésszel láttam itt, hogy mennyivel többre megy a tanító a gyerekekkel, ha szeretik, mintha félnek tőle. Tanítónktól nagyon féltünk, de gyűlöltük s csak a tehetségtelen magolók tanultak neki. Éppen a tehetséges fiukat nem lehet így tanítani. Tanúm rá a kitűnő festőművész Nagy Sándor, mert vele együtt csintalankodtunk a veszprémi iskolákban.*” (CHOLNOKY J. 1945). Tanítóit Cser József kivételével mind szerette Cholnoky. „*Nagyon szerettem az első és második osztályos tanítómat, Nagy Lajost. Aztán harmadik osztályban Cser József, a durva lelkű, rosszindulatú tanítótól Apám elvett és a jó öreg Halász Péter iskolájába adott. Negyedik osztályban Rák János volt a tanítóm, szintén szerettem. Ő kezdett el rajzolni tanítani, persze papíros minták után.*” (CHOLNOKY J. 1945).

9 éves korában befejezte az első négy osztályt, és a város egyetlen fiúgimnáziumában, a Kegyes Tanítórendiek Gimnáziumában folytatta tanulmányait. A gimnáziumról így ír: „*Következik a Kegyesrendiek háza és a Gimnázium épülete. Egyszerű roppant vastag falú építmény mindegyik. A legfelső emeletet csak újabban építették rá [megj. a piarista gimnáziumot, barokk stílusban emelték, 1750–1778 között Tiethardt József tervei alapján. Első emelete 1821-ben, második emelete 1893-ban épült], azelőtt a völgy felől nézve csak három emelet sor volt látható.*” Az épület ma is látható a Várban, itt működött 40 évig a Közgazdasági Szakközépiskola. Az ifjú Jenő 8 osztályos gimnáziumot végzett az egyházi fenntartású fiúiskolában. Elsős kisgimnazista korában kitűnő bizonyítvánnyal végzett kivétel testnevelésből, abból mindig jó eredményt ért csak el. Másod évben Viktor bátyja baráti társaságába került, sok csínytevést vittek véghez a városban, panaszkodtak rá a városlakók, ezért Jenő szigorú, de igazságos ügyvéd apja kivette Jenőt az iskolából. A harmadik osz-

talajt Pápan végezte el, mint magántanuló, otthon tanult Csolnoky Ferenc későbbi korház alapító nagybátyjától matematikát. Ez az év teljesen megváltoztatta az akkor 13 éves ifjút, a földrajz iránt kezdett el érdeklődni, szakított a baráti társasággal és visszavették a gimnáziumba is. A következő években osztályelső tanuló volt, Bolgár Mihály maga mellé segédnek választotta a természettan szertárba. Kiváló tanárai voltak, mint Hénap Tamás későbbi osztályfőnöke és latintanára, Körösi Albin vagy Szegess Mihály. A gimnázium évei alatt lesz először szerelmes Cholnoky egy helyi ügyvéd szép kékszemű lányába. „Az utcán lányokat kísérni a diákoknak is meg a lányoknak is szigorúan tilos volt. Jaj, hogy dobogott a szívem, mikor kilépett a zárda kapuján iskolatársnőivel a délutáni zeneóra, vagy más különóra után! Az ilyen diákori, rajongó szerelem a legtisztább, legnemesebb vonzalom.” – emlékszik vissza Juliska szerelmére az idős tudós (CHOLNOKY J. 1945). Földrajzi érdeklődését misem bizonyítja jobban, mint, hogy édesapja könyvtárát bújta esténként és olvasta a Természettudományi Társulat könyvkiadványait, köztük Reclus Elisée: A Föld című kétkötetes pompás munkáját, illetve az Osztrák–Magyar Észsaksarki Expedíció vonzó leírását. Lapozgatta Stiller Kéziatlaszát és ábrándozott ismeretlen tájak után a későbbi felfedező, melyre így emlékszik: „Ázsia belseje is ismeretlen, s már ekkor vágytam oda az ismeretlen belső-ázsiai országokat fölfedezni.” (CHOLNOKY J. 1945). A Séd-völgyébe expedíciókat szervezett öccseivel, melyről feljegyzéseket írt, „megalapították” a Tudós Társaságot és a nagyszoba egyik szekrényébe növény-, bogár-, ásvány és faág gyűjteményt létesítettek. Iskolai évei alatt több kis könyvet is írt, „még első gimnazista írtam egy „Csillagászatant” is, kedves emlékként őrzöm a kéziratot.” Ötödik gimnazista korában írta az „Előszámláló földirat”-ot, következő évben a „A Föld és népei” majd „Utazás Európa országaiban” címmel írt könyvecskét. Ezeket rendszerint édesapja bekötötte és megmutatta piarista tanárainak. Végzős korában Bolgár Mihály karácsonyi dolgozatnak feladta, hogy írjanak a vízről tanulmányt, Cholnoky ekkor írta meg a „Víz” című könyvét. Ekkor mondta először tanára: „Jenő magából még nagy tudós válik egyszer!”. Az érettségit 1888 nyarán tette le osztályelsőként. Kiváló eredménye jeléül megkapta a Láncz Nándor orvos által alapított ösztöndíjat és ezzel együtt 83 ezüstforintot. Apjával ekkor tették első utazásukat Salzkammergutba, Ausztriába (RYBÁR O. 2011a).

Cholnoky Jenő látogatásai, előadásai és tanulmányútjai Veszprémben

Cholnoky Jenő miután 1888-ban elkerült a városból, számos alkalommal tért vissza Veszprémbe, részben családi okokból tett látogatásokat, de sokszor tartott előadásokat is, illetve elhozta tanítványait és külföldi kollégáit is tanulmányutakra. Cholnoky Jenő személyes jó barátja lett Laczkó Dezső, akivel számos alkalommal találkoztak a városban. Cholnoky támogatta a város fejlődését jótékonyági előadás-

sal járult hozzá a kórház kápolnájának építéséhez. Laczkó Dezsőt is segítette anyagilag kutatásaiban, illetve a múzeum létrejöttében. Laczkó intézte Cholnokynak a szállásigényléseket is. Levelezésük alapján tudjuk, hogy az első ilyen levél 1899. február 18-án kelt, Cholnoky előadást tartott kínai útjáról Veszprémben, időpontot nehezen egyeztettek és még technikai gondokkal is meg kellett küzdeni: „*Nem lehetne-e a gymnasium vetítő gépébe aczetilén-lángot alkalmazni [...] nem vezet önérdek, sem más, mint tisztán a kötelesség érzete meg a tudományos érdek.*” A későbbiekben 10 levélben kér szállást és étkezést különböző csoportoknak, akiket a tudós Veszprém és környékére vitt kirándulásra, terepgyakorlatra. A mellékelt táblázatban (1. táblázat) röviden összefoglalva látszik, milyen csoportokat vitt kirándulásra Cholnoky Jenő (RYBÁR O. 2014a).

1. sz. táblázat: Cholnoky által vezetett kirándulások Veszprémben és környékén

Sorszám	Dátum	Érkező személyek	Kísérő tudósok, személyek	Szálláshely
1.	1913. június 21.	40–45 fő (Pedagógiai Szeminárium tagjai tanítók-tanítónők, Budapest)		Korona szálló
2.	1921. június 5.	50 fő (svájci újságírók)		Balatonfüred
3.	1922. május 9.	21 fő (pesti hallgatók)		Hálókocsi, Korona szálló (vezetőknek)
4.	1926. augusztus 20.	Országos Turista Egylet Nagygyűlése	Jász Géza	
5.	1927. június 2.	19 fő (osztrák hallgatók)	dr. J. Sölch	Korona szálló
6.	1928. július 21.	24 fő (Hochschule für Welthandel, Bécs)	H. Leiter, Raudolf Rungaldier	Erzsébet szálló, női internátus
7.	1929. augusztus 16.	29 fő (Breslauer egyetem hallgatói)	dr. Max Friedrichsen, Dr. H. Knothe, Max Trüss, Kéz Andor	Gimnáziumi szállás, Korona szálló (vezetőknek)
8.	1930. május 3.	23 fő (bécsi hallgatók)	Oberhümmer	Erzsébet szálló, Korona szálló (vezetőknek)
9.	1930. június 13.	24 fő		
10.	1930. július 5.	32 fő (középfiskolai tanárok-tanárnők)		Méhes szálló
11.	1932. május 14.	? fő (grazi egyetem hallgatói)	Prof. Dr. Otto Maull	Balatonfüred

A nagyszámú kirándulót rendszerint a Korona Szállóban, vagy az Erzsébet Szállóban, ritkábban a Méhesben helyezték el. Cholnoky nem szállodában hanem

„Feri bácsiéknál” (Csolnoky Ferencnél, nagybátyjánál) szállt meg. Cholnoky a sok szívességet már illetlenségnek érezte Laczkó Dezsőtől, hogy minden szállás, étkezés ügyét rábízta: „*Kérlek ne küldj pokolgépet, hanem inkább bókoly-szépet*”. Laczkó leveleiből tudjuk, hogy Cholnokyt a kirándulásokra elkísérte többször Darnay-Dornyai Béla is (RYBÁR O. 2014a).

Előadásokat is tartott Veszprémben pl. 1892 decemberében a talajvizek mozgásáról, 1894. december 29-én a Balatonról, 1899. március 5-én kínai útrjáról számolt be a helyi közönségnek.

Cholnoky Jenővel kapcsolatos emlékhelyek Veszprémben

1. Emléktábla szülőházán a Kossuth u. 7. alatti ún. „ménküfogós” ház falán. A bronz domborművel ellátott márványtablát a Magyar Földrajzi Társaság XXIX. Vándorgyűlésén 1976. június 27-én avatta fel dr. Somogyi Sándor, a Társaság akkori főtitkára. A mű alkotója R. Kiss Lenke. Felirata: Itt született 1870. július 23-án Cholnoky Jenő a magyar földrajztudomány kiemelkedő művelője. Az emléktablát állíttatta: Magyar Földrajzi Társaság. Veszprém Megye Tanácsa, Balatoni Intéző Bizottság 1976. (SOMOGYI S. 1979, BÁNDI L. 1996)
2. Cholnoky Jenő mellszobra. Szobrát a róla elnevezett utcában, a róla elnevezett általános iskola előtt állították fel. Balás Eszter Munkácsy-díjas szobrászművész bronzból készült mellszobra a tudóst fiatal korában ábrázolja. A szobrot 2014. június 14-én avatta fel Porga Gyula polgármester, Siklódi Levente képviselő, dr. Kubassek János múzeumigazgató, dr. Górné Fazekas Ágnes igazgatóasszony és Rybár Olivér.
3. Dombormű Veszprém város Pantheonjában. Várnagy Ildikó szobrászművész Cholnoky Jenőt, Viktort és Lászlót ábrázoló domborműves emléktábláját 1997. augusztus 20-án avatták fel. A bronzból készült, festett szemű fejdombormű táblán „A kékszeműek látják a vihart” szöveg olvasható. Az emléktáblát dr. Elisabeth Fessl de Alemany Veszprém város bottropi tiszteletbeli nagykövete avatta fel (MOLNÁR J.-né 2009).
4. Cholnoky Jenő emlékplasztika. Veszprémben a Kossuth utcáról nyíló Sarolta udvarban Cholnoky szülőháza mögött zöldövezeti részben található Szekeres Károly alkotása, a mű 1984-ben készült. Anyagát tekintve kerámia, organikus formája virágra, fára emlékezteti a szemlélőt.
5. Domborműves emléktábla. Szekeres Károly szobrászművész domborműves emléktábláját a Cholnoky Jenő Általános Iskola névadó ünnepségén, 1988. szeptember 26-án Maróti Rezső, Veszprém tanácselnöke és dr. Kubassek János múzeumigazgató avatta fel (DR. SIPŐCZ J.-né 1989). A tábla az iskola aulájában található.

*Cholnoky Jenő szoboravatási
ünnepsége után
a mű alkotója Balás Eszter
és a kezdeményező, Rybár Olivér*

Nevét viseli továbbá

1. A veszprémi Cholnoky Jenő Általános Iskola 1988 óta viseli a nevét (DR. SIPŐCZ J.-né 1989).
2. Cholnoky Jenő utca. 1970-ben merült fel Veszprém híres tudósáról, hogy utcát nevezzenek el róla. 1971. január 7-én született Veszprém Városi Tanács Végrehajtó Bizottságának döntése alapján a létesítendő új utca a város még kiépítetlen területén Cholnoky Jenő nevét viseli (MOLNÁR J.-né 2009).
3. Cholnoky-lakótelep. 1971 után az első utcáról Cholnoky-lakótelepnek hívták a városrészt. 2003-tól hivatalosan is Cholnokvárosnak hívják a területet (MOLNÁR J.-né 2009).
4. Cholnoky Jenő terem. A róla elnevezett iskola földszintjén egy termet neveztek el róla, melyben életútja falitáblákon került megjelenítésre. 2012. március 12-én avatta fel a termet Némedi Lajos alpolgármester, és dr. Kubassek János múzeumigazgató.
5. Cholnoky-kilátó. A Bakonyi Intéző Bizottság és a Veszprém Városi Természetbarát Szövetségek jóvoltából 1977. április 24-én avatták fel Veszprémtől 5 km-re a Csatár-hegyen álló kilátót. A kilátó tönkrement az évek során, később leégett. 2003. december 11-én új kilátó épült a régi helyén, mely a köztudatban ma is Cholnoky-kilátó néven szerepel.
6. Cholnoky-emlékdíj. A díjat 2005-ben dr. Horváth Balázs volt miniszter javaslatára alapították olyan veszprémiek számára, akik a természettudományok, a jogtudomány, az orvostudomány és az irodalom területén nyújtottak kiemelkedő teljesítményt. A díjat öttagú kuratórium adja át, melynek tagja a mindenkori polgármester, a város országgyűlési képviselője, a kórház igazgatója és a Földrajzi Múzeum igazgatója és Géczy János költő, egyetemi tanár (MOLNÁR J.-né 2009).
7. Cholnoky-plakett. 1989 óta a Cholnoky Jenő Általános Iskola, végzős, ballagó diákjai közül kapják meg azok, akik tanulmányi eredménye és közösségi munkája kimagasló volt.

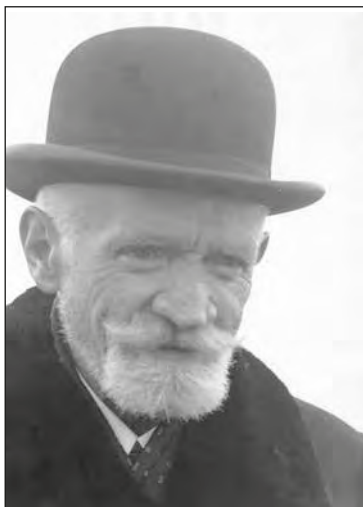
8. Cholnoky-díj. A Cholnoky Iskola 2010 óta Cholnoky-díjat is átad az iskola pedagógusai közül kiemelkedő munkát végzőknek.
9. Cholnoky Jenő emléktúrák mozgalom. Az Építők Természetbarát Sport Egyesület több állomásos túrákat rendez 2004 óta évi rendszerességgel.
10. Cholnoky Mozgásművészeti Stúdió. 1990. óta viseli a tudós nevét, mely tanfolyam jelleggel működik a veszprémi Cholnoky Jenő Általános Iskolában.
11. Cholnoky Nyugdíjas Klub. 1991. évben alakult Molnár Károly vezetésével.
12. VMK Cholnoky Klubkönyvtár. Veszprém Cholnoky városrészében jött létre 1995-ben a városi önkormányzat által a Városi Művelődési Központ és Könyvtár intézményrészeként a Cholnoky Könyvtár.

Cholnoky Jenő emlékének ápolása Veszprémben

A XIX. század közepétől a XX. század közepéig Veszprémben élt Cholnoky-család orvosokat, ügyvédeket, írókat és földrajztudóst adott a városnak. Cholnoky Jenő nagybátyja, Csolnoky Ferenc nevét viseli 1990 júniusa óta a megyei kórház. Illetve évente az egészségügyi dolgozók között Csolnoky-díjat osztanak ki. Cholnoky Jenő névadója a város Cholnoky-emlékdíjának, melyet minden évben kiosztanak a város kimagasló eredményeket elért közéleti szereplőinek. 1989 óta a Cholnoky Jenő Általános Iskolában is van a tudósról elnevezett díj; a Cholnoky-plakettet azon végzős ballagó diákok kapják meg minden évben, akikre büszke az iskola. A Cholnoky-díjat pedig pedagógusok közül kapják meg évente a kimagasló munkát végzők. Cholnoky Veszprém c. (1938) kiskönyvét 1993-ban Szokoly István jelentette meg reprintként a Szokoly Antikvárium kiadásában. Szilágyi László és az Építők Természetbarát Sportegyesület Cholnoky Jenő emléktúrákat szervez évről évre. 8 db 10-20 km-es túra kapcsolódik a kezdeményezéshez, mely összesen 116 km túraútvonalat jelent. Az Építők Természetbarát Sportegyesület azzal a szándékkal indította útjára a túramozgalmat 2004-ben, hogy a veszprémi születésű Cholnoky Jenő író, földrajztudós, tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagjának munkásságára még szélesebb körben felhívja a figyelmet és ezzel is méltó emléket állítson neki.

Veszprémben a Csolnoky/Cholnoky-díjak átadása mellett, általában évenkénti megemlékezést szoktak tartani a szülőházánál, ahol a család tagjai Cholnoky Péter és Tamás is jelen voltak. 2012-től, Cholnoky Péter halála után a családot Cholnoky Tamás képviseli.

Az elmúlt években is történtek rendezvények és Cholnokyhoz kapcsolódó megemlékezések a városban. A szerző Veszprémben az elmúlt években fokozottan nagy figyelmet fordított Cholnoky Jenő kultuszának felélesztésére. Cholnoky Jenő „röviden” – Cholnoky életműve címmel a Cholnoky Jenő Általános Iskola 30 éves jubileumi hetének nyitóelőadását tartotta, 2012. október 8-án. 2014. február 21-én elő-

*Cholnoky Jenő
időskori portréja (1942)
(forrás: Cholnoky Tamás)*

adást tartott „Földkostoló cimborák” Cholnoky Jenő és Laczkó Dezső barátsága, levelezésük alapján címmel a „Veszprémi Szemle” várostörténeti folyóirat 32. számának bemutatóján. A Cholnoky terem avató kapcsán kiállítást rendezett „A csillagoktól a tengerfenéig” – Cholnoky művei Rybár Olivér gyűjteményéből címmel, a Cholnoky Jenő Általános Iskolában, 2012. március 12–26. között. Az előadások és kiállítás mellett egy alkalommal irodalmi estet szervezett „A kékszeműek látják a vihart...” – A veszprémi Cholnoky fivérek címmel az Utas és holdvilág Antikváriumban. Az esten a 3 fivér életét és munkásságát ismerhette meg a hallgatóság Géczy János költő Cholnoky Viktor, Brassai Zoltán irodalmár Cholnoky László életét mutatta be, Rybár Olivér pedig Cholnoky Jenő munkásságát. Az estet 2012. január 25-én rendezték. Jákói Bernadettel közösen városnéző helytörténeti sétát szerveztek. A Cholnoky séta – mely

egy későbbiekben kialakítandó emlékvonalat járt be – Cholnoky Jenő író, földrajztudós, tanár és a Cholnoky-család életének főbb állomásait követte nyomon. A 2013. szeptember 28-án tartott sétára a veszprémi Tourinform jóvoltából sokan voltak kíváncsiak. 2012 július 23-án és 2011 ugyanezen napján koszorút helyeztek el Cholnoky szülőházánál Szilágyi László közreműködésével.

A különböző médiumokban (a sajtó kivételével, melynek a bibliográfiában lesznek feltüntetve) a szerző szélesebb körben is igyekezett bemutatni Cholnoky életét és munkásságát. 2014 tavasza óta a Méz Rádió Veszprémi Magazin című műsorában folytatásos sorozatként előad Cholnoky életéről érdekességeket.

A jövőbeni tervek közt szerepel Cholnoky Ferenc egykori házában, a mai Hotel Historia Historante épületében egy emlékfal kialakítása a Cholnoky családdal kapcsolatban. Az épületben működő étteremben egy Cholnoky menü felvétele, illetve a jövő évben egy konferencia és egy kötet létrehozása is.

IRODALOMJEGYZÉK

- BALÁZS D. (1982): Cholnoky Jenő szerepe a karsztudomány fejlődésében – Karszt és Barlang, 1982/1. szám. Budapest, pp. 1–8.
BÁNDI L. (1996): Emlékhelyek Veszprém megyében – Veszprém Megyei Közművelődési Intézet, p. 330.

- CHOLNOKY J. (1938): Veszprém, A Balatoni Társaság Könyvtára 4., Árpád Részevénnytársaság Könyvnyomdája, Budapest-Kalocsa, 184 p.
- CHOLNOKY J. (1945): Önéletrajz – In: Géczy János (szerk.) (1998): Cholnoky Jenő, Vár ucca tizenhét VI/2. Veszprém, p. 246.
- HOGYA GY. (1990): Két veszprémi orvos (id. és ifj. Csolnoky Ferenc) – Veszprém Megyei Tanács, Veszprém, 55 p.
- KUBASSEK J. (1998): A tudós és az ember – In: Cholnoky Jenő kötet (szerk.: Géczy János), Veszprém, pp. 343–356.
- MOLNÁR J.-né (2009): A Cholnokyak emlékének ápolása Veszprémben – Földrajzi Múzeumi Tanulmányok 18. sz., pp. 98–101.
- PÉCZELY GY. (1970): Cholnoky Jenő születésének századik évfordulójára – Időjárás, pp. 5–6.
- RYBÁR O. (2011a): Cholnoky Jenő (Csolnoky) Jenő diákévei – Cholnoky Krónika, szeptember-december, Veszprém, pp. 5.
- RYBÁR O. (2011b): Egy elfeledett geográfus (Emlékezés Cholnoky Jenőre) – In: Szilágyi L. (szerk.): A 35 éves Építők Természetbarát Sportegyesület Jubileumi Évkönyve (214 p.), Veszprém, pp. 141.
- RYBÁR O. (2011c): Cholnoky Jenő karsztos munkássága – OTDK dolgozat, Szombathely, 2011. 41 p.
- RYBÁR O. (2011d): Cholnoky Jenő meteorológiai és klimatológiai eredményei – Légkör, 56. évf. 4. szám, pp. 144–148.
- RYBÁR O. (2014a): „Földköstoló czimborák” Cholnoky Jenő és Laczkó Dezső barátsága – Veszprémi Szemle 32., 16. évf. 1. szám, pp. 19–39.
- DR. SIPŐCZ J.-né (1989): Iskolát neveztek el Cholnoky Jenőről – Földrajzi Múzeumi Tanulmányok 6. sz., p. 59.
- SOMOGYI S. (1979): Emlékezés – Földrajzi Közlemények 4. sz., pp. 307–308.
- SOMOGYI S. (2000): Cholnoky Jenő (1870–1950) a magyar földrajztudomány kiemelkedő tudósa (Megemlékezés halálának 50. évfordulóján) – Kézirat, 9. p.
- SZÉKELY A. (1996): Cholnoky Jenő életműve (1870–1950) – Földrajzi Közlemények CXX. (XLIV.) kötet, 1. szám, pp. 49–66.
- Cholnoky Jenő és Lackó Dezső levelezése – Laczkó Dezső Múzeum Adattára, Magyar Földrajzi Múzeum Cholnoky hagyatéka.

JEGYZETEK

¹ Az előterjesztést Veszprém Megyei Jogú Város Települési Értéktár Bizottsága a 16/2014. (IX. 17.) számú határozatával felvette a Települési Értéktárba, majd 17/2014. (IX. 17.) számú határozatában javasolta, hogy a felterjesztés kerüljön be a Veszprém Megyei Értéktárba is, illetve olyan ajánlást fogalmazott meg, hogy az érték jelentőségére való tekintettel a Megyei Értéktár Bizottság vizsgálja meg a Magyar Értéktárba történő felterjesztés lehetőségét is. Az előterjesztés teljes terjedelmében és a határozatok letölthetők a <http://www.veszprem.hu/veszpremieknek/kultura-mveszet/veszprem-telepulesi-ertektar> oldalról.